

PRAVNIK

slovenski.

List za pravosodje, upravo in državoslovje.

Budnim pravica.

Vigilantibus jura.

Izdavatelj in vrednik **dr. J. R. Razlag**, odvetnik.

O delu in njegovi plači.

I. Obče pravila, po katerih se plača ali zamenivna veljava za delo ravna.

Delo je duša narodnemu gospodarstvu, brez dela je kapital mrtev. Človek se rodi za delo, človek živi, da dela, človek dela, da živi. Življenje brez dela je mrtvo. Kakoršna je naše delo, takošna je naše življenje; kakoršna je veljava našega dela, takošna je plača njegova.

Delo oživlja in obroduje kapital; delo vstvarja vse, kar je treba za življenje, da je strpljivo in vgodno.

Po teh celo obćih pojmih preidimo na posebnosti. Vsak delavec je vreden svoje plače, naj bi se mu ta nikoli ne kratila; vsakemu svoje, vsakemu zaslužen del. — Vendar ravno to po vsem natančno in pravično določiti, kako „dati vsakemu svoje“, je mnogokrat naj težavnija naloga. Od tod nastajajo tako imenovani „strikes“, ki se rodijo iz krivice zadane od ene ali druge strani in še povrh delajo krivico tretji, t. j. strike (strajk) nastane potem, da ali kapitalist delavce zaslužno ne plača, ali da delavci preveč za svoje delo terjajo: tako se tedaj dela krivica ali od strani kapitalista ali od strani delavcev in poleg pa še trpi občinstvo.

Vsak dela zmožen človek bi imel, ako je pošten, s svojim delom zadevam svojih največih potreb zadostovati. Prve in naj večje potrebe pa, ki vsakega človeka zadevajo, so: živež, obleka in streha. Plača, kakoršna koli bi bila, se zato nikdar ne sme toliko znižati, da bi si ž njo pošten delavec živeža, obleke in strehe priskrbeti ne mogel. Pa tudi to ne zadostuje, da bi si naj prostejši pa pošten delavec samo toliko zaslužil, kolikor ravno za samega sebe neobhodno potrebuje; vsak človek je dolžen nekoliko svojega zaslužka in dobitka še z drugimi deliti. Ni človeka na svetu, za kterege bi drugi ne več ali manj skrbeli ne bili; da tedaj tim svoj dolg povračati more, mora mu mogoče biti, si s svojim delom še nekoliko več pridelati, nego kar je njemu samemu dan za dnevom neobhodno potrebno. Otroci še nedorasli, niso zmožni sami za se skrbeti; delajo zato za nje in jih živijo s svojimi pridelki stariši. Po tem pa, ko se stariši postarajo in za delo oslabijo, je dolžnost otrokom, ki so za delo dorasli in zmožni, da jim naravski dolg plačujejo.

Ali brez obzira na vse druge razmere gledé samo na samosvojno osebnost: vsak pošten delavec moral bi si od svojega zaslužka toliko prihraniti, da kadar ga bolezen ali starost dohiti, ima po razmeri s čim pošteno živeti.

Delo ali poslovanje ljudi je različno, in po tej različnosti ravna se veljava in plača. Vzemimo za ložeje razjasnilo nekoliko primerov: kmetijski delavec dela na polji od ranega jutra do pozne noči pogosto pri slabi jedi na dan po 20 kr.; a temu nasproti človek, kteremu kmet navadno naj bolj zavida, baš kakšen srečen ali nesrečen advokat, ki bi si na dan 20 gld. pridobil; ali drvar ceplje drva z velikim trudom morebiti tudi za 20 kr., pri tem ko umetni mizar si na dan po 2 gld. zaslužiti more; ali, stavi se poslopje: prosti strežak ne služi pogosto ne četrti del tega kar zidar, čeravno dostikrat še težeje dela, in prosti zidar ne služi ne peti del tega kar mojster, ki samo na zidarje pazi, kako delajo; ali, prosti

kovač nima en celi teden toliko zaslužka, kakor umeten mašinst en sam dan; i. t. d. je brez števila različnih primerov.

Vidi se pa iz omenjenega, da se delo ima deliti na dve vrsti: na prosto in na umetno delo; bolj ko je delo prosto, nižja mu je cena in plača; bolj ko je delo umetno, večja mu veljava in višji zaslužek.

Prosto delo imenujemo ono, ktero vsak dorastel in zdrav človek brez posebne priprave opravljati more. Tako n. pr. za kamenje tolči, drva cepati, snopje mlatiti, kórenje puliti i. t. d. ni treba posebnega učenja; močne in zdrave roke zadostujejo. Takšno delo tedaj, za kterege izvrševanje ni treba poprej posebnega uka in dolgega pripravljanja, ki veliko truda in stroškov stoji, se naj nižje plačuje; to pa zato, ker je za nja naj več pripravnih delavcev.

Umetno delo imenujemo ono, kterege ne more vsakdo opravljati, temoč le oni, ki se ga je posebno učil, ki ga posebno ume. Kdor hoče biti tesar, ali zidar, ali kovač, ali mašinst, ali urar, ali zdravnik, ali pravnik, ali duhovnik: mora se zato poslovanje posebno pripravljati in učiti.

Ta priprava je dostikrat zeló draga in mnogo truda, denarja in časa stoji.

Ako se kdo za svoje poslovanje po 3, 4, 5, 6, 12, ali še po več let uči in pripravlja, tako da v tem času si ne samo nič ne pridela, temoč za nauk še mnogo kapitala, denarja potroši: naravno je po tem, da, ko je ta svojo izurjenost dosegel, za svoje delo več terjati sme in mora, nego drugi prosti delavec. — Vpraša se koliko več? — Naravno bi bilo, da toliko več, kolikor mu je poprejšno pripravljanje truda in stroškov prizadjalo, da je do potrebne izurjenosti došel. Poprejšni trud, čas, stroški, vse kar se je za pripravljanje vpotrebilo, je založen kapital, kateri ima potem obresti donášati. Več tedaj, ko se je za nauk časa vpotrebilo in kapitala založilo, (se ve da to v pametno potrebni razmeri), večje imajo biti obresti, večja plača za delo. Pravično in potrebno je tedaj, da se vsako bolj umetno delo po razmeri bolj plačuje,

kakor prosto; nikdor bi inace za svojega sina naučno odgojo ne skrbel in pač malokdo bi se iz svojega nagiba trudil, si večo vednost in izurjenost pridobiti, če bi se mu ta posebni trud ne plačal.

Obče pravilo je zato: plačilo mora biti vselej toliko, da razmernim potrebam delavčevim zadostuje, da pošten delavec more pošteno živeti in da mu kapital, kterega je za izurjenost svojo potrošil, z obresti se povračuje.

II. Razmere, po kterih se delo zahteva.

Velikega pomena v narodnem gospodarstvu so razmere, po kterih se delo zahteva:

Razmotrujmo pa zavoljo ložejega pregleda prvič: zahtevanje za prosto delo, drugič: zahtevanje za umetno delo, in tretjič: oskrbljenje z delom.

I. Zahtevanje za prosto delo, t. j. za takšno delo, ki je neobhodno potrebno, da se pripravijo navadne stvari in zadostojbine za življenje, je neprestano in vseobčno. Vsakdor potrebuje, bodi si posredno ali neposredno delo, s kterim se pripravijo navadne stvari za živež, obleko in streho. — Da je delo veljavno, treba ga skopčati, združiti z kapitalom; niti delo niti kapital ne more samo po sebi kaj proizvesti: plod nastane, ko se delo in kapital spojita. Zavoljo tega ta, ki ima kapital, si vedno želi ga z delom združiti, a oni, ki je zmožen delati, zmirom želi svoje delo z kapitalom spojiti. Jasno je tedaj iz tega: veči ko kdo ima kapital, več dela si za nja želi. Kdor ima 100 oralov zemlje obdelovati, potrebuje gotovo več delavcev nego oni, ki ima samo 10 oralov; ali fužinar, ki hoče izpraviti 5000 centov železa, potrebuje večo število delavcev nego oni, kteremu samo 500 centov treba. Iz tega se vidi: kolikor je veči kapital, tolikor se več delavcev potrebuje, t. j. toliko večo je zahtevanje za delo.

Ako je v kteri deželi, ali državi, ali pokrajini kapital prepreviliki za število delavcev tam pripravnih, se kapitalisti za nje natecajo, t. j. eden ponuja večo plačo kakor drugi; in

tako raste cena delu. Ko delavcev prve vrste ni več toliko, da bi zahtevanju za delo v tej vrsti zadostili, morajo se vzeti delavci iz druge vrste v prvo: in tako naprej se vsaka vrsta delavcev za eno stopinjo povzdiguje.

Na ta način se cena delu zviša po celi občini: in ko je zaslužek boljši, se ljudstvu stan in življenje zboljša. Porodi se več otrok, manj jih vmrje in več delavcev se odgoji. Ako pa še ta dodatek potrebi ne zadostuje, pridejo delavci od drugod, kjer delo nima tako dobre plače, kjer delo z kapitalom ni v takšni razmeri.

Nasproti pa, kjer je kapital v razmeri k delu mali, tam je število delavcev večje nego jih more poslovanje dobiti: in tukaj je tedaj natecanje med delavci dobiti delo.

Delavci podcenijo eden drugega, t. j. eden je voljen za nižjo plačo delati nego drugi, in tako cena delu pade.

Okoljnosti, ktere so poprej pri dobro plačanem delu omenjene bile, postanejo pri slabo plačanem po vsem nasprotne. Stan in življenje delavcev postane slabjši, mnogo jih mora ali izseliti se ali stradati, mnogo otrok in slabih ljudi pomrje za boleznimi, ki nastanejo iz pomanjkanja, revščine in raznih težav. Tako se število ljudi zniža do toliko, da se kapital in delo v pravo razmero priredi in potem cena in plača delu raste. Ako pa je to tako, tedaj vidimo, da ohraniti blagostanje kateri deželi, treba, da njeni kapital se vedno z narodom množi. V kakšnem stanju koli da je sedaj kateri narod, to je gotovo: če se narod bolj in hitreje množi nego kapital, ali če je kapital zastalen, t. j. en in isti ostaja, se ne množi, ali posebno, če se še zmanjšuje, t. j. manjši in manjši postaja, da po takem brž nastopi veliko pomanjkanje in revščina med delavskimi stani; ker več je delavcev nego jih more delo najti.

Iz teh razmer lahko sprevidimo, kolike važnosti in potrebe je varčnost, tako vsakemu pojedinemu človeku, kakor celim občinam, deželam, narodom, državam.

Kdor brezkoristno kapital ali premoženje razsipuje, vničuje ravno sredstva in pripomočke, ob katerih se pošten delavec živi.

Vlada, ki troši kapital za vojske ali za drugo takšno porabo, ki je brez dobička, znižuje deželi ali državi kapital in razsipuje imetek, kterege je narod s trudom pridelal. Z vsakim goldinarjem, ki se tako potroši, se pogubi za toliko sredstva ali pripomočka, ob katerem bi se delavci imeli hraniti. Da nam bode stvar bolj jasna, vzemimo primer: Neki narod ima 1000 milijonov gld. kapitala in celi ta kapital je potreben, da narod ob njem živi. Ako se od tega kapitala 100 milijonov za vojsko potroši, tedaj toliki del ljudstva, ki se je ob kapitalu 100 milijonov živelo, zgubi delo in živež. Pa, ako že ta del ljudstva brž ob delo in poslovanje ne pride in se cela zguba bolj posredno med celi narod porazdeli, je vendar to gotovo, da se cena ali plača dela ob vsem skupaj toliko zniža, da se razlika za onih 100 milijonov poravna. Pri tem pa je drugoč jasno, da bode zavolj zgube teh 100 milijonov celi narod slabeje shajal, in ker ta zguba se navadno jednako ne porazdeli, in ker vsakega jednako ne zadene, dohiti nekatere vso pomanjkanje in naj večja revščina.

(Dalje sledi.)

Slovenski jezik v uradih.

(Konec.)

Kako stoji v drugih slovenskih pokrajinah: na Štirnem, Koroškem, Goriškem in Istri z najnovejšimi enakimi naredbami, še nam ni znano, vendar je pričakovati, da gledé na gorej navedene postave in na zahtevanje vedno napredujočega časa niso manj ojstre in določne.

Kar zadeva pravosodje v državljanskih prepirnih in neprepirnih, ter kazenskih rečeh je pač jezik domači v vseh deželah pogoj dobrega izvrševanja, ker so primerljeji dostikrat čisto nezamotani, prav iz življenja narodov vzeti, torej

bi se brez znatne težave tudi na Slovenskem moralo vse opravljati v domačem jeziku. Da se kupne, črezdajanske in druge v privatno pravo segajoče pisma spišujejo dostikrat prav slabo v tujem jeziku, je znamenje neizmerne potrpežljivosti naroda in ker taki sostavljanci navadno le eden jezik bolje znajo, drugega pa le lomijo in nekterih navadnih besed čisto nič ne poznajo, se iz takih pomanjkljivih pogodb dosti nepotrebnih pravd rodi, katerim sicer ne bi bilo ne duha ne sluha. Koliko stroškov, sovraštva, jeze, rodovinskih razprtij in krivice je nasledek takega nenaravnega ravnanja; koliko škode pa iz tega sledi v nravnem (moraličnem) oziru, ker se pravna zavest (Rechtbewusstsein) ne samo ne zbuja, temveč vedno in vedno zadušuje!

V kazenskih rečeh ima raba tujega jezika še žalostniše nasledke. Tukaj je vsegdar ležeče na besedah obdolženca in prič, in ko bi preiskovalni sodnik še tako izurjen bil v obeh jezikih, ktera se deloma ustmeno, deloma pismeno rabita, mu je skoro nemogoče pravo smisel nemudoma in brez natankega popravljanja zadeti, ter vse v drug jezik predstavljati in ročno narekovati. Kadar pa so besede predmet kaznjivega dejanja, ne velja kar nobeden izgovor, ker sicer ni mogoča pravična razsodba.

Torej se je tolmačev le prav previdno in v naj večji sili posluževati, namreč, kadar se rabi v sodnijskem okoliščini nenavadni jezik. Tedaj se tudi de lege ferenda v mešovutih deželah ne bi smele nekatere preiskave in končne obravnave siliti k zbornim sodnijam na sedeži politične deželne oblastnije (namestništva, deželne vlade ali namestnijskega oddelka), kar vsled §. 10 reda kazenske pravde velja za hudodelstva velike izdaje, razžalitve veličestva in sočlenov cesarske rodovine, ter motenja javnega miru (§§. 58 — 66 kazenske postave), ker je po telegrafu dan današnji povsod mogoče politični oblastniji potrebne poročila o takih za obstoj države večkrat nevarnih hudodelstvih nemudoma dajati. — Da pa pri obširniših ustmenih končnih ali celó pri porotnih obrav-

navah najurnišemu tolmaču ni mogoče, prvotnih govorov obdolženih, potem prič, izvedencev, tožnika, zagovornika in drugih ustmeno tako predstavljati, da ima prestava popolnoma podobo izvirnikov, je vsakemu jasno brez obširnjšega dokazovanja, torej bi tudi vsak zatoženec po vsej pravici prosvedoval (protestoval) zoper razsodbo na temelji tako pomanjkljivega in površnega posnetka zadevnih govorov in razložb, posebno pred domačimi sodnijami, ktere po narodopisni legi imajo deželne jezike rabiti. Deželni jeziki pa so tisti, v kterih se že 21 let izdaja državni zakonik in kterelega narod rabi v dotičnem sodnijskem okolišči.

Mladi pravniki imajo torej postavno in naravno nalogo popolnoma izuriti se v jezikih, ktere bodo pri svojem službovanji potrebovali; dobro vredjena država pa ima dolžnost, mladini priskrbeti potrebne pripomočke v srednjih in višjih šolah, da se zadosti glasnemu zahtevanju sedanjega časa in svetosti pravosodja, ki bi sicer škodo trpelo.

Nekaj o motenji posesti.

(Spisal dr. J. Mencinger.)

Naslednje vrste niso razprava, ki bi obsegala poglobitne reči, na ktere je treba paziti pri presojevanji posesti in posestnega motenja. Nauk o posesti je tako važen in težaven, razsodbe sodnij o posestnih vprašanjih so tolikrat različne, da bi za jasno razlaganje tega predmeta trebalo boljih moči, več časa in več prostora. Zapisal sem tedaj le nekaj črtic o pretrganih časih z namenom kazati posestnikom, kako škodljiva je nepaznost na svoje meje in pravice, sodnikom pa, kako se da združiti teorija in praksa. Zapisal sem tudi dokaj dvomljivega, česar je v pravoslovji obilo najti.

To naj pa obudi spretnejše peresa za objavo drugačnega mnenja, z razlegi podprtega.

Kaj je posest?

§. 309 obč. drž. zak. pravi: Kdor ima kako reč v svoji moči ali hranbi se imenuje nje imetnik. Če ima imetnik kake reči voljo, jo za svojo obdržati, je njen posestnik.

Podlaga posesti je lastna volja. Tedaj posest sama na sebi ni pravica, temuč samo dejanska oblast pravne osebe nad kako stvarjo. Po svoji unajni podobi je ta dejanska oblast pravici prilična, gredoča zraven pravice, in zavoljo te podobnosti je posest predmet pravnega pečanja, ima premoženjsko vrednost in se po zakonih varuje.

Posest ima dve znamenji: imetje (detentio), t. j. djanska oblast nad stvarjo, djanska mogočnost reč držati, in voljo reč zase obdržati z njo, kakor se svojo ravnati, §§. 309, 312, 326, 329, 381 o. d. z. (animus domini) volja lasti.

Posestnik ima imetje in voljo lasti. Zgol imetnik nima zraven imetja volje lasti, n. pr. tisti, ki sploh lastne volje nima, kakor dete, blazen (310 o. d. z.) ali tisti, ki ima reč v oblasti kakor tujo, kakor zakupnik, najemnik, oblastnik, i. dr. — Ker se samo imetje po c. ukazu od 27. oktobra 1849 ne varuje sodnijsko, je razloček med imetjem in posestjo važen. Ta razloček je samo volja lasti, tedaj nevidna reč. Domnevati je tedaj sploh posest, kadar se golo imetje ne razvidi.

Imetje je pa takrat, kadar imetnik sam pravi, da nima volje lasti, ali da je imetje brez volje lasti prevzel (§§. 318, 319 o. d. z.), kadar je volja lasti pri imetniku nemogoča (pri detetu i dr.) ali neveljavna (n. pr. samostanski minih poseduje zemljišče) ali pa nedopuščena (n. pr. tat proti poprejšnemu posestniku vkradene reči). Sploh je pomisliti, da se posest varuje samo zato, ker je pravici (lasti ali rečni pravici) podobna, in da se tedaj taka posest, ki v lasti ali pravicah rečne rabe nima pravno dopuščene priličine (analogona) ali pri kateri se iz razmer osebe ali reči vidi, da se imetje pri osobi ali pri reči ne more ali ne sme v pravico spremeniti,

ne more imeti za pravo po c. ukazu od 27. oktobra 1849 varovano posest, akoravno ima imetnik imetje in voljo lasti.

Pri rečeh, ki so privatni lasti ali rabi odtegnene, ali pri osebah, ki ne morejo lastine ali pravice rečne rabe sploh ali pri kaki posebni reči zadobiti, tudi ni posesti, da bi jo sodnik varoval, ker on ne more varovati ali vzdržavati stanu, ki je nasproti kaki civilni ali politični postavni prepovedi.

Po §. 311 o. d. z. je moč v posest vzeti vse telesne in netelesne reči, ki pravno med ljudmi gredo. Tedaj je posest mogoča ne samo na telesnih rečeh in na pravicah rečne rabe, temuč tudi na osebnih pravicah reči (obligacijah) (§. 292 o. d. z.). Posest tedaj ni mogoča pri tistih osebnih pravicah, ki niso premoženjske vrednosti („ki pravno med ljudmi ne gredo“, §. 311 o. d. z.) kakor na pravicah moža, žene, varuha, skrbnika, pa tudi pri takih osebnih premoženjskih pravicah ne, ki nehajo, ko se rabijo. Pri njih namreč ni imetja, kar je bitna lastnost posesti. Take osebne pravice so n. pr. zajem, kup in druge.

Posest je mogoča sploh le pri takih osebnih stvarnih pravicah, ki obsegajo očitvidno trajno (časno obstoječo) rabo svojega predmeta, ali trajno opraviljanje, kakor so posodna pogodba, najem, zakup, dosmrtni prihodki (§. 1284 o. d. z.) in razni užitki (živeži).

Te pravice tudi vse posredno zadevajo reč, na kateri ali iz ktere se rabi pravica. Da je kdo v posesti pravice ali terjatve iz pooblaščenja ali iz službenih pogodeb z odplačilom, se pa ne more reči, kar posedovanje pokorščine, umetnosti ali delavne moči druge osebe trditi, bi bilo toliko kakor posedovanje osebe trditi, kar je zoper osebno svobodo. Za vzdrževanje dejanskih razmer na podlagi pooblaščenja ali službene pogodbe se more tedaj tožiti samo z osebno kontraktno ne pa z posestno tožbo.

§. 2. c. ukaza od 27. oktobra 1849 omenja posest reči in posest pravice. Te dve posesti moramo dobro razločevati, sicer se zna primeriti, da imamo koga za samega imetnika

reči (p. zakupnika), on je pa posestnik pravice na reči, katero ima v oblasti, post. zakupnik ima posest zakupne rabe. Ako je na zakupljenem zemljišči bilo tako motenje, da je bila motena njegova raba, gotovo sme in *possessorio summarissimo* tožiti, kakor pravice posestnik.

Posest reči je posest premakljive ali nepremakljive telesne stvari.

Po §. 312 o. d. z. se telesne premakljive reči jemljejo v posest, ako jih kdo z životom (fizično) prime, odpelje ali shrani; nepremakljive pa, če na nje stopi, jih omeji, ogradi, zaznamova ali obdela. Po §. 314 o. d. z. se dalje posest pravic, kakor tudi telesnih reči dobiva, ali neposredoma, če se kdo ničijih pravic in reči, ali posredoma če se poprime pravice ali reči, ki je koga družega bila. Pri vsem tem se zraven razumeva ima posestnik pri dobivanji posesti tudi voljo lasti. Premakljivo reč prime shrani tudi imetnik, ali zgolj hranilec. Če se sprehajaš po polji neznanega lastnika, če na visoki gori vrežeš svoje ime v drevo, stem ne zadobiš posesti, ker nimaš volje. Zemljo obdela včasi tudi oskrbovalec brez naročila (*rerum gestor* §. 1036 o. d. z.) in ne zadobi posesti.

Sploh se pri tožbah za varstvo v dejanski posesti ne gleda na to, kako se je posest pridobila ali posredno ali neposredno, pošteno, pravno in pristno ali krivično (en primerljaj izvzemši); gleda se le na to, ali je posest resnična. Posest se vtemelji z dejanjem (faktum) in obstoji v dejanski mogočosti zkazovati svojo oblast nad rečjo, jo po svoji volji kakor djansko svojo imeti, tedaj druge od nje odvracati, reč rabiti in če je volja tudi pokončati. Posest reči ima tedaj vsa zunajno podobo lasti. Po §. 354 o. d. z. namreč je last, mišljena kakor pravica, oblast z bistvom in vžitki kake reči po svoji volji ravnati in vsakega drugega od tega izklepati. Razložek je ta, da se last opira na pravni stan, posest na dejanski stan: posest reči je samo dejanska raba lastninske pravice na podlagi po dejanji pridobljene

oblasti, dejanska mogočnost z rečjo kakor sè svojo ravnati. Ko tedaj ta dejanska mogočnost ravnanja, ta dejanska oblast neha, se izgubi tudi posest (§. 349 o. d. z.) med tem ko se last le takrat izgubi, ko pravica neha. (§. 444 o. d. z.) —

Lastnik ni vselej tudi posestnik, posestnik ni vselej lastnik. Lastniku last ostane, ako ravno drugi z rečjo dela, kakor bi bila njegova.

Ta drugi je posestnik, pa lasti ne zadobi, dokler njegovi volji posedovanja manjka pravno opravičenje. Kdor je lastnik in posestnik ima proti motilcu posesti dve tožbi: posestno tožbo po c. ukazu od 27. oktobra 1849 in lastninsko tožbo po §. 366 o. d. z. Prva tožba je ložeja in hitreja, ker tožniku ni treba družega dokazati, nego da je pred motenjem reč dejansko posedoval, in da jo je motilec v posest vzal, ali se kake pravice na njej poprijel. Dejanske okoliščine posesti zadnjega časa pred motenjem se večidel lahko dokažejo.

(Konec sledi.)

✓ Slovensko vseučilišče.

Dne 15. julija t. l. je prinesel „Pravnik slovenski“ pod naslovom „slovenske predavanja za pravoslovce“ sostavek, ki je priporočal za dejanske pravniške predmete nadaljevati že pred 20 leti pričete pravoslovne predavanja v slovenskem jeziku medčasno zavoljo zamude pri pomanjkovanji pravniškega naraščaja, dokler se ne vstanovi vsaj nepopolno slovensko vseučilišče za Slovence in Dalmatince, tedaj za dva miliona stanovnikov, za katero število imajo v napredujočih deželah že celo vseučilišče. Z najvišjim sklepom od 27. julija 1870 je presvetli cesar oživiti zaukazal za judicielno preskušnjo potrebne pravoznanske slovenske stolice na vseučilišči v Gradci in s hvaležnostjo priznavamo modri sklep njegovega veličestva, da se ima zadostiti vsaj prvi potrebnosti vselej zvestih in kakor jih pošteni Nemci sami imenujejo zelo „podučljivih“ (bildsam) Slovencev.

V Innspruku na Tirolskem se je tudi nekoliko pravoslavnih stolic osnovalo za avstrijske Lahe, kamor je med drugimi eden odvetnik iz Dunaja za profesorja poklican bil in nič ni slišati, da bi tirolski Nemci zoper laške stolice rogovilili.

V Gradci pa se zavoljo nekterih učnih stolic v slovenskem jeziku, akoravno je notranjo avstrijsko vseučilišče za več tukajšnih „narodov“ bilo ustanovljeno, in akoravno je tudi Gradec glavno mesto mešovite dežele, čudne prikazni že sedaj pojavljajo po nemških časnikih, da se bode težko kateri učen slovenski pravnik našel, ki bi se v tako neugodne razmere podal, bodisi poklican ali nepoklican.

Dopisniki v nekatere nasprotne časnike so Slovencem dobro znani, ki pišejo o slovenskem razvitku kakor bi o kitajskem pisali, ker imajo za obadva enake vednosti, in ker pred svoje ime postavljajo „c. kr.“, se ne upajo grajati najvišjega sklepa, torej vdrihajo po njim celó nepoznanem slovenskem jeziku in prerokujejo v svoji modrosti, da še ta „novo iznajdeni, nikomur razumljivi“ jezik za več desetletij ne bode za znanstvene nauke sposoben, ker mislijo, da bode za 50 let nepotreben. Eden teh modrijanov, rojen Prus, pa nam zvestim Avstrijcem dokazuje, da bi slovenske učne stolice celó sramotile vseučilišče „notranjo-avstrijskih narodov“, za to, ker so slovenske, a ne nemške, daleč proč pa jih nam blagodušno privošči. To je vsaj jasno govorjeno in dolžnost slovenskih pravnikov je, to novo prikazen si natanjše ogledati.

„Novice“ so pred kratkim prinesle imenik 128 slovenskih profesorjev, ki so ne samo na Slovenskem in Nemškem, ampak tudi na Ogrskem, Hrvaškem, Slavonskem, Dalmatinskem, v vojaški Krajini, na Moravskem in v Galiciji razkropljeni, in med kterimi je več učenjakov sposobnih tudi za modroslovne učne stolice. Ta oddelek visokih šol torej ne bi delal nobenih ovir. — Za bogoslovje imamo razun domačih učenjakov tudi zunaj ožje domovine slovenske profesorje, n. pr. na Dunajskem vseučilišči učenega g. dr. Jožefa Tosi-a,

v Gradci pa gg. dr. Robića in Stanonika, torej za bogoslovni oddelek tudi več ko zadosti. — Za pravoslovje je naš rojak g. dr. Jožef Krajnc, izprašan profesor v Sibiriji na Erdeljskem in g. dr. Miroslav Gostiša, sedanji predsednik kr. županijsko-sudbenoga stola (-okrožne sodnije) v Varaždinu, bivši pravoslovni profesor v Zagrebu; mladih pravnikov pa je na Slovenskem dovolj, ki imajo zmožnost v primernem času habilitirati se za profesure, medčasno pa bi nekteri sodniki in odvetniki predmete prevzeli, kakor se to tudi v drugih deželah godi, in nepopolno vseučilišče bi sprevideno bilo z učnimi močmi, ker bi izostalo le zdravoslovje še.

Od Kotora do Gradca ni sedaj vseučilišča in gledé na zemljepisno lego je Ljubljana kakor nalašč postavljena, ktera je že imela lycej, t. j. bogo- in modroslovni oddelek in nekaj iz pravoslovnega.

Še sedaj se tukaj hrani velika lycealna knjižnica, torej je učnih sredstev dovolj in ker ima več političnih, sodnijskih, finančnih in rudarskih oblastnij v svoji sredi, je priložnost za mladenče znanstveno in dejansko se izobraziti na podlagi zdravih pedagogičnih učnih načel.

Želja po vseučilišči v Ljubljani je torej pri dokazani potrebnosti in zmožnosti opravičena, torej tudi dotični sklep deželnega zbora popolnoma vtemeljen in ker celó nekatere le začasno dovoljene učne stolice v Gradci pri pristranskih sosedih zdražbo delajo, se sme pričakovati, da se nam bode vseučilišče nemudoma dovolilo, v enem ali k večemu v dveh letih pa odprlo. Dobre nasledke duševnega vzleta bogato obdarjenega slovenskega naroda bode kmalu čutila ne samo Ljubljana, ampak tudi vse slovenske dežele in celo cesarstvo.

Geslo današnjega časa je izobraženost. Znanost je moč, ktera pospešuje tudi gmotno blagostanje, ker zbujeni duhovi s tekmenjem zasledujejo duševni in materialni razvoj in pospešujejo srečo lastnega naroda in po splošni izobraženosti tudi sosednih narodov. Prava omika tudi ne pozna zavisti in v resnici znanstveno izobraženi učenjaki prav radi pri-

voščijo vsem narodom svetá znanosti, ki so obče dobro celega človečanstva, ne pa svojina samo enega naroda, ki bi vednosti skrival in samo za svoje namene hotel rabiti, da bi nad drugimi gospodaril, ker jih ne priznava za ravnovrstne, ampak le za podložne nižje vrste. Takih laži- ali krivoučenjakov še ni prešinel duh znanosti, ideja človekoljubja, uzor pravice in krščanskega pobratimstva vseh narodov svetá, oni so le ponočne veše, ktere marljivim bčelicam s smrtjo žugajo. Tako početje se naslanja le na silo, nikomur milo, med tem ko duševni boj potrebuje prave svobode, in če brez siljenja močnejši duh premaga slabejšega, takrat le se mu ta mora vklanjati.

Poglejmo celó na kratko v druge dežele in med druge narode, da vidimo, kako so se razvijale njihove visoke šole. Ni tukaj prostora popisovati cele zgodovine visokih šol, ktere so že imeli Arabljani, Egipčani, Grki v starodavnih Atenah, Rimljani v vzhodu in zahodu do splošnega preselovanja narodov; omeniti je le, da so 12. stoletja evropski narodi zopet čutili potrebo do visokih šol in da so romanski narodi blage modrice po prestanem duševnem meteži spet gojiti začeli in osnovale so se visoke šole v Parizu, Bolonji in Salernu. V pravoslovnem oziru je posebno Bolonja na Laškem slovela, kjer je Irnerij razkladati začel najdene spise rimljanskih pravnikov; tedaj sose zbirali učitelji in učenci vseh narodov in so vkupno vživali akademiško svobodo, javnost in vsesvetni značaj nauk. Od tod je prišlo dosti pravnikov v nemške dežele in seboj so prinesli rimsko pravo, podlago našega današnjega državljanskega prava, ktero še je sedaj važen predmet pravoslovja sploh in od 14. do 19. stoletja je bilo vstanovljenih 26 vseučilišč, pristopnih Nemcem, med temi v Pragi leta 1348, na Dunaji l. 1365, v Heidelbergu l. 1386, v Kolonji l. 1388, v Erfurtu l. 1392, v Würzburgu l. 1403, v Lipskem l. 1408, v Rostoku l. 1419, v Greifswaldi l. 1456, v Freiburgu l. 1457, Trieru in Ingoldstadtu l. 1472, v Tübingenu in Moguncu l. 1477, v Gradci l. 1486 i. t. d.

tako da pride sedaj na poldrug milijon Nemcev eno vseučilišče. Celó enake pravice imajo tudi drugi narodi.

Visoke šole so skladna skupnost učiteljev in učencev, sprevidene sè vsemi pripomočki znanosti, v kateri visokoučeni mo¿je sad svojega premišljevanja delijo z bogato obdarjenimi mladenči, v katerih se naj vede zbudé in vedno dalje razvijajo. Vednosti morajo biti v zmiraj živi zvezi sè vsemi vejami človeškega mišljenja in znanja, potem bodo tudi visoke šole ohranile si vsesvetno (kozmpolitično) pomenljivost.

Blagor torej deželi, ktera ima duševne in materialne sredstva za prave visoke šole, katerih sad blaži življenje in podeljuje narodom neovenljivo slavo. Imena Pythagor, Sokrat, Plato, Aristotel še so po dveh tisučinah let slovite po celem svetu zavoljo blagonosnega vpliva na razvoj narodov, med tem ko se imen velikih vojskovodjev le sè strahom in preklinjanjem človeštvo spominja.

Po Lutrovi reformaciji je nemški narodni jezik zadobil doma več veljave, ter je spodrinil latinščino in vse napake, kar jih je z njo v sredoveku združenih bilo. Skušnja je pokazala, da le v narodnih jezikih tiči skrivnost, kako imajo ume in vede postati obče dobro celega naroda, ne pa samo lastnina ostati posameznih stanov na škodo vseh drugih. Tridesetletna vojska pa je seboj prinesla ne samo grozo pogina in razrušbe, ampak tudi konec naredila več izvrstnim katoliškim in nekterim drugim vseučiliščem, in poznej je le vladal hlapčevski duh, ki je tudi seboj privabil obilo romanskih barbarizmov v nemški jezik. Vendar se v 18. stoletji otrese duh svobodnega pretresovanja žalostnih, obtežujočih verig in vzlet znanosti postane naroden z Leibnicem (roj. 1716) in bolj in bolj neodvisen od drugih narodov. Ta čas so si vladarji, knezi in bogatini za naj večo čast šteli, podpirati visoke šole in na marsikterih sijajnih dvorih mogotcev so se učenjaki zbirali, ako ravno jih niso povsod samo iz ljubezni do modric vabili v velikanske palače.

V Avstriji je vendar latinski jezik ostal učni jezik na vseučiliščih še do konca prvega četvrtletja tekočega veka in komaj 40 let semkaj je, od kar se je začel rabiti nemški in ne več ko 20 let, odkar se je poskušalo tudi v slavjanskih narečjih predavati. Vendar skušnja je potrdila pri Nemcih, kakor tudi pri Slavjanih prikladnost narodnih jezikov za visoke nauke in dobri nasledki za narode so razvidni v zgodovini vseh vekov.

Bodimo torej pravični in ne ovirajmo znanstvenega napredka in razcveta drugim narodom, pa ne pustimo, da bi se tudi nam kratil, ker je narod naš spreviden z bogatimi darovi, kateri ne smejo spavati v mrtvilu, ampak na beli dan se naj spravijo, da jih obsije žarko solnce in da se narod poskusi v duševnem boju. Tudi med narodi velja prislovica: kar je enemu drago, je drugemu milo, torej naj zadobi vsak sredstva za razvoj, ako je pričakovanje opravičeno, da se materijalni pripomočki ne trošijo zastonj. Slovenski narod je že pokazal, da iz njega prihajajo pogostoma izvrstni talenti, torej se tudi med učenimi vseh stanov že od nekdaj nahajajo naši rojaki, kar celó nepristranski sosedje priznavajo in le domači zaslepljeni ali hudobni odpadniki so zadnje leta (menda težko v svojo lastno čast) širiti začeli misel pri sosedih, da so Slovenci gens inferior (ljudje nižje vrste), katerim bi se torej le v lastno sramoto dovolile narodne srednje in višje šole. Duh vedno napredujočega časa pa bode poteptal tudi take žalostne prikazni in mi zahtevamo za našo nadejopolno mladino, ktera ni naj slabši del vsakega naroda, učne zavode za vse potrebne stanove, da bode deležna v naj lepši dobi življenja tudi naj večje duševne slasti, katero dajajo boginje modrice v srečo in čast budnega naroda, kateri je zmiraj neoskrunjen, zdrav in mlad, kakor to zahteva njegova boljša prihodnost, ki ga vkljub vsem oviram gotovo čaka.

Slovensko vsenčilišče v Ljubljani je torej pogoj zdravega in izdatnega razvoja slovenskega naroda in skrb njegovih sinov bode, da se bodo znanosti po naravni poti v polni meri

delile, sprejemale in širile; dokler pa nimamo priložnosti razvijati dušnih moči, naj obmolknejo naroda obrekovalci sè svojim prezgodnjim klevetanjem.

Koristi v materijalnem oziru za slovenske pokrajine in poglavitno mesto, belo Ljubljano, naj popišujejo drugi časniki v svojih obširniših predelih, tukaj še le omenimo to, da so se od nekdaj v vseh deželah mestne občine potegovalé za šole, posebno pa za visoke šole; branile so se jih le v divjih državah, kjer bi izobraženost zatemnila bila male duhove in razkrila predrznost praznih glav.

Iz pravniškega in sploh znanstvenega ozira tedaj prosimo za vseučilišče in sicer brez odlašanja, da se razširi učenost po slovenskih deželah, puhlost pa v svoje meje zavrne.

Kdo ima v kmečkih občinah, v mestih in trgih pravico voliti v deželni zbor.

Pri zadnjih volitvah v deželni zbor razkladale in rabile so se določbe volilnega reda, kar se tiče pravice voliti, zopet različno. To pa ni čuda; kajti postava je v tem oziru premalo jasna, tolmači jo tedaj: ljudstvo, vlada, politični uradi, volitvene komisije in slednjič deželni odbor in deželni zbor vsak po svoje.

Nekaj besed o tem je spregovorjenih v listu: „Oesterreichische Zeitschrift für Verwaltung“, številka 31 leta 1870.

Izbiralce (Wahlmänner) volijo občani, kateri imajo po občinski postavi 17. februarja 1866 (zakonik za Kranjsko številka 2) pravico voliti občinski zastop, in sicer:

a) v občinah s tremi volitvenimi razdelki tisti, kateri so vpisani v prvem in drugem razdelku;

b) v občinah z manj kot tremi razdelki pa tisti, kateri plačujejo dve tretjini vseh direktnih davkov cele občine. Tem se prištevajo še častni udje in pa tisti občani, ki imajo po §. 1/2 obč. vol. reda pravico voliti, če prav davkov ne plačujejo (§. 15 vol. reda za dež. zbor, prenaprejen po postavi

10. januarja 1867, zakonik za Kranjsko, šte. 4). Kteri teh občanov pa nimajo pravice voliti, tedaj so od volitve izključeni, predpisuje postava 13. januarja 1869 (zakonik za Kranjsko, šte. 7).

Imenik občanov, ki imajo pravico voliti, napravi županstvo, volitveni komisar ga pregleda in potrdi (§§. 29 in 31 vol. red. dež. zbora).

Tukaj se prša: je li pripuščeno zoper ta imenik pritožiti se? Postava o tem nič ne določuje, razun pri volitvah za veliko posestvo (§. 23). To pa je zelo naravno; kajti imenik volilcev velikega posestva sestavi cesarski namestnik sam, tedaj mora biti volilcem tudi prilika dana, da ga lahko pregledajo in terjajo, naj se popravi, kar je morda napačnega v njem.

Drugače je pa pri volitvah v kmečkih občinah. Tukaj sestavi županstvo (občinsko starešinstvo) imenik volilcev iz imenikov, ki so bili pri zadnji volitvi občinskega odbora potrjeni (§. 29), in ta odbor volijo občani vsake tri leta (§. 21 obč. postave). Imenike za volitve občinskega zastopa se pa stavijo občanom na ogled in pritožbe proti njim so pripuščene (§. 17 obč. vol. reda). Če se še ozir jemlje na to, da je iznesek davkov merodajen pri razdelitvi na volitvene razdelke in da bi imela vsaka prememba na davkih v nasledku tudi premembo v razdelkih, opravičeno je mnenje popolnoma, da se imenik za volitev v deželni zbor, ki je sestavljen, kakor je bilo gori rečeno, ne sme potem več prenarajati, in da tudi pritožbe niso pripuščene razun v tem slučaju, ako je treba ime kakega posestnika prepisati; kajti volitvena komisija le razsojuje odločno, kadar gre zato, alj je volivec pravi ali ne (§. 43), ravno tako, ali je oddani glas veljaven, ali ne (§. 45).

Drugo vprašanje je: kdo sme za izbiralca voljen biti?

Če se gleda na §. 16, kteri določuje, da sme vsak volilec voliti le v enem volitvenem okraji in sicer v tisti občini, v kteri navadno stanuje, in da kmečke občine volijo posred-

no, potem je gotovo, da smejo volilci vsake občine izbiralce voliti le iz svoje (?) srede, da bi se tedaj grešilo zoper postavno misel, ako bi segali po izbiralce v druge občine ali v druge volitvene okraje.

Ravno tako ni dvomiti, da je za izbiralca le starost od 24 let potrebna; kajti za volilce velikega posestva (§. 10) in za mesta in trge (§. 13 vol. red. dež. zbora in §. 4/1 obč. vol. reda) se terja le polnoletnost, tedaj za kmečke izbiralce, ki so kot posredniki svojih volilcev tudi le volilci, ne more drugače biti, tem manj, ker §. 17. a. vol. reda za dež. zbor velja le za poslance v deželni zbor, a ne za volilce.

Mesta in trgi volijo neposredno. Imenik volilcev napravi županstvo na podlagi volitvenih imenikov, ki so bili pri zadnji volitvi občinskih odbornikov potrjeni; predstojnik politične gosposke ga pregleda in potrdi (§. 26). Volilna pravica za mesta in trge je od kmečkih občin le v tem različna, da smejo v občinah s tremi volitvenimi razdelki voliti tudi iz tretjega razdelka tisti občani, kateri plačujejo naj manj 10 gl. direktnega davka. (§. 13. post. 10. januarja 1867.)

Kar se tiče pritožeb zoper volitveni imenik mest in trgov, veljajo načela, ki so gori navedene; izjema bi smela — in sicer zato, da bi se volilna pravica nikomur ne kratila — veljati le v tem slučaju, ako bi se v občino, kjer imajo tri volitvene razdelke in kjer ima vsak volilno pravico, da le 10 gl. direktnega davka plačuje, naselil kateri nov obrtnik ali drugi, ki že eno leto (§. 1/1 obč. vol. reda) plačuje nad 10 gl. davka.

Zelo važno je vprašanje, ali ima §. 16 (vol. red. dež. zbora) res ta pomen, da se pri volitvah v deželni zbor sme le osebno voliti.

Zastran tega še kranjski deželni poslanci niso bili edinih misli, dasiravno je pri sklepu obveljalo liberalno mnenje. (Sten. zap. leta 1865 stran 3, in leta 1867 stran 10 do 24.)

Ker se §§. 13 in 15 (vol. red. dež. zbora) sklicujeta na občinsko postavno, in ker temu tudi volilni red deželnega

zboru ni nasproti, ne more se nikakor kratiti volilna pravica skupščinam, zavodom, društvom in napravam po njih zastopnikih (§. 1., 5. in 6. obč. vol. reda), ravno tako ne maloletnim in nesamovlastnim osobam po njihovih zastopnikih, in ženam po možih (§. 4), ker ti so postavni zastopniki, naj si bo kjer koli.

Bolj dvomljivo je to, ali se sme voliti tudi po pooblaščenih, ker pa v deželni zbor vsak volivec voli le praviloma samo osobno (§. 16 vol. red. dež. zboru), in ker §. 4 obč. vol. reda ravno to predpisuje, in ker vendar v občinski zastop volijo samovlastne ženske, in več lastnikov enega posestva le po pooblaščenih (§§. 4/1 in 7), in ker imajo osebe, ki so od doma zarad občinskih in javnih opravil, pravico postaviti pooblaščenca, da zanje voli (§. 4/3), in ker so veliki posestniki le toliko na bolj, da smejo brez razločka eden drugega pooblastiti, kar pa za druge volilce ne velja; je misel zelo opravičena, da se v slučajih, v katerih se v občinski odbor voliti more ali sme po pooblaščenih, — voliti more in sme tudi pri volitvah v deželni zbor. Tedaj bi ženske v deželni zbor osobno voliti ne smele.

§. 16 vol. red. dež. zboru ima glede na druge merodajne postavne določbe le ta pomen, da volitev po pooblaščenih, razun pri velikih posestnikih, le za tiste volilce ni pripuščena, kateri tudi v občinski zastop ne smejo po pooblaščenih voliti, da je pa v vseh drugih slučajih pripuščena.

Kdor je drugega mnenja, naj se oglasi!

Drag. Tekavčić.

Izvršbine dražbe nima tudi pri malenkostih sodnijski služabnik (berič), ampak le sodnijski uradnik opravljati.

V pravdi zavoljo 157 gld. je bila vložena prošnja za rubežen in cenitev premakljivega premoženja osebnice (gostačinje) Ane B. in vsakdo si je lahko mislil, da se pri njej ne bode izdatnega premoženja našlo. Vendar je okrajna sod-

nija že za to izvršbo I. in II. stopinje poslala namesto beriča z enim ali dvema cenilcema tako imenovanega sodnijskega uradnika ali prav za prav kancelista oziroma dninarja, in izvršitelj (tožnik) je moral plačati na stroških takega komisijona 10 gld. 94 kr., ako ravno zarubljene reči niso več iznašale, kakor 17 gld. 50 kr.; ko pa bi bil poslan po predpisu §. 341 občega sodnjega postopnika za tako izvršbo na premakljivo blago sodnijski služabnik (berič) z enim ali dvema cenilcema, bi se stroškov nabralo le 2 do 3 gld. Tožnikov zastopnik izroči novo prošnjo, v kateri se pritožuje, da izvršba I. in II. stopinje na malenkostno premakljivo premoženje ni bila opravljena po sodnijskem beriču, ki bi veliko manje bila stala, ter ob enem prosi za izvršbino popisane in precenbo še drugih dolžnikovih reči in za prodajo že v izvršbo vzetih. Tukaj je omenjeno bilo, naj se k dražbi ne pošilja sodnijski uradnik, kateri ima pravico diete računati, ampak samo berič (služabnik), ker bi sicer bolje bilo, vsako tako izvršbo opustiti. Na to odgovori okrajna sodnija dne 3. novembra 1869, št. 2227, da pri njej beriči navadno ne opravljajo izvršbinih dražb, nova rubežen pa vtegne nepotrebna biti, ker dolžnica nima več premakljivega premoženja, kakor kar je že v izvršbo vzeto, torej se pričakujejo daljši predlogi zastopnika. — Sedaj pošlje odvetnik neposrednje na višjo sodnijo vlogo, v kateri dolži okrajno sodnijo, da odreka pravosodje in dne lovi.

Po dotičnih pozvedbah je višja sodnija z razpisom od 19. januarja 1870, števil. 25384 izrekla, da na pritožbo tožnikovega zastopnika nima kaj naročiti, ker mu okrajna sodnija ni odrekla pravosodja, kakor je iz pritožnikovih prilog samih in iz podanega razjasnila okrajne sodnije razvidno, tudi mu je izrečno pridržano bilo zastran daljše izvršbe nove predloge staviti, ker ni postaven njegov v izročeni izvršbini prošnji navedeni pogoj, naj se za dražbo odpošlje samo berič, sicer hoče opustiti daljšo izvršbo, ker se po §§. 331 in 347 obč. sod. reda izvršbina dražba opraviti ima pričo sodnijske

osobe, katero §. 347 izrečno sodnika zaznamova. Ob enem je tožnikov zastopnik grajan bil zavoljo nespodobne pisave v svoji pritožbi.

Ta se pritoži zastran tega na c. kr. najvišjo sodnijo, ktera pa pritožbo zavrže, ker ni protipostavno, da okrajna sodnija k dražbi premakljivega blaga ni hotela poslati beriča in ker vsled rubežnega zapisnika od 22. septembra 1869 se pri dolžnici razun zarubljenih in na 17 gld. 50 kr. precenjenih premakljivih reči nič druga ni našlo in pritožnik tudi v izvršbini prošnji od 18. oktobra 1869, št. 2840 ni povedal drugega premakljivega premoženja, na katero bi se izvršba raztegnila, torej se je tudi upniku na korist opustilo novo rubežno popisavanje, da se mu novi stroški prihranijo, med tem ko je njemu za naprej prosta roka puščena, prošnjo za rubežen ponoviti, ako zamore razun že popisane premakljivega premoženja še drugo navesti, tudi je graja (prikor) zavoljo razžaljive pisave v pritožbi od 2. decembra 1869, št. 3198 popolnoma upravičena.

(Razsodba od 9. marca 1870, št. 2583.)

Dostavek. Gledé na obstoječo postavo (de lege lata) se mora k izvršbinim dražbam tudi premakljivega premoženja pošiljati sodnijska oseba (tedaj ne berič), vendar de lege ferenda bi za občinstvo koristno bilo, pri malenkostnih rečeh jemati beriče ali župane, katerim ne grejo tolike diete, kakor sodnikom.

Kar pa zadeva izvršbo na premakljivo premoženje I. in II. stopinje, to je rubežen in precenbo (šacilo), je že sedaj pri nekterih okrajnih sodnijah hvale vredna navada, da obe dve dejanji o b e n e m opravi sodnijski služabnik z enim ali dvema cenilcema, in dotični stroški navadno ne presegajo 3 gld., kjer pa se ločuje precenba in za to dejanje pokliče sodnijska oseba, so dotični stroški 3 do 4krat veči in ta razlika se na Štorskem pri sosednih okrajnih sodnijah vrši. Hvale vredna je dosti cenejša navada, ker se hitreje vse opravi in ker je gotovo v postavi vtemeljena pri skraj-

šanem (sumarnem) ravnanji, kadar se sme I. in II. stopinja izvrše ob enem opravljati, torej to reč tudi drugim sodnijam v predvarek priporočujemo, da se vstreže potrebam in koristi občinstva, ktero zaupljivo od sodnij pričakuje pomoči.

Razsodbe po §. 1339 obč. drž. zak.

Navedeni §. občnega državljsanskega zakonika se glasi tako le: „Poškodbe na telesu, krivične žalitve na svobodi in krivične razžalitve na poštenji preiskuje in kaznuje po okoljščinah ali kakor hudodelstva kriminalna sodnija, ali kakor težke policijske prestopke, in če niso nobeni teh dveh vrst prištete, kakor pregreške politična oblastnija“.

Na tožbo zavoljo razžalitve na poštenji doprinešene s pismom na tožnika, domnevno razžaljivega zadržaja (obsega) — je mestno poglavarstvo v Gradci razpisalo dan za obravnavo, ter obsodi zatoženega na denarno kazen (globo), oziroma v zapor, ako ravno je ugovarjal nepristojnost oblastnije.

Zadevna razsodba se je opirala na §. 1339 obč. drž. zak., ktereга veljavnost še ni nehala in tudi nehati ne more (tako je stalo v razsodbi), dokler postave ne dajajo zadostne branbe zoper razžalitve na poštenji, doprinešene s pismi ali samo pred eno pričo. Mestno poglavarstvo je torej po ministerialnem zaukazu od 30. septembra 1857, št. 198 poklicano, v tem primerljeji razsoditi.

Pritožba zatoženega na c. kr. namestništvo, v kateri se je posebno povdarjala nepristojnost mestnega poglavarstva, je bila zavržena in kazenska razsodba mestnega poglavarstva v polnem obsegu potrjena. (Razsodba c. kr. namestništva v Gradci od 3. februarja 1870, št. 1126.)

Nekteri pravniki so mnenja, da ne velja več omenjeni §. obč. drž. zak., ker so političnim oblastnijam po ministerialnem zaukazu od 30. septembra 1857, št. 198 le taki primerljeji pridržani, na ktere se ne more splošna kazenska

postava obračati, razžalitve na poštenji pa so izrekoma v kazenski postavi navedene in do cela določene, torej spadajo po §. 1. reda kazenske pravde pod oblastnost pristojnih sodnij, po takem je postopanje političnih oblastnij v gorej navedenem primerljeji v nasprotji s postavo. Torej bi tudi res bilo, da ne velja več §. 1339 obč. drž. zak.

Ako bi to drugače bilo, bi politične oblastnije imele preiskovati, razsojati in kaznovati vse razžalitve na poštenji, kakor tudi telesne poškodbe in protipostavne omejitve svobode, na kolikor te dejanja niso hudodelstva.

Drugi pravniki pa so mnenja, da še §. 1339 obč. drž. zak. ni vzdignjen in da so politične oblastnije še zmiraj pristojne rabiti ga v danih primerljejih, kar je le od leta 1850 — 1854 s cela v rokah sodnij bilo. Ne javna ali očitna, bodisi ustmena ali dejanska razžalitev na poštenji se nima kaznovati po kazenski postavi pri kazenskih sodnijah, ampak po §. 1339 obč. drž. zak. pri političnih oblastnijah, v katerem smislu imamo tudi razsodbe najvišjega sodišča od 23. marca 1869, št. 37 in od 29. decembra 1869, št. 12751. — Kdor je drugega mnenja, se naj oglasi in svoje mnenje z razlogi vtrdi.

Zaviranje javnega pota se ne more odpraviti s tožbo zavoljo motenja posesti, temuč le po političnih oblastnijah. Dvor. dek. od 23. junija 1820, št. 1669 zb. pr. post.

Občina I. je zoper gozdni erar pri c. kr. okrajni sodniji podala tožbo zastran motenja posesti iz tega vzroka, ker je toženec kos zemljišča pregradil, kateri je poprej vsem stanovalcem davkarske občine P., spadajoče sedaj pod tržno občino I., v prostovoljno rabo bil prepuščen in ki se je tudi zares rabil za potrebno izogibanje vozov na občinskem potu, kateri prereže omenjeni zemljiščni kos.

Pri obravnavi ugovarja c. kr. denarstvena prokuratura v imenu toženca nepristojnost sodnije, ktera pa je z razsodbo od 6. julija 1869, št. 2041 vendar spoznala v smislu tožnika.

Na pritožbo finančne prokurateure in tukaj zopet omenjeno nepristojnost sodnije se obrne c. kr. avstrijska deželna nadsodnija na gornjeavstr. deželni odbor, kteri je z dopisom od 3. oktobra 1869, št. 7447 izrekel, da se dotična zadeva nima po civilni pravdni poti, ampak dognati ima po stopinjah, predpisanih po občinski postavi gledé na samostalno opravilstvo občin, ker se praša v predloženem primerljeji za krajšanje občnim zadevam namenjenega blaga in za obhodno motenje na očitnem (javnem) potu.

C. kr. deželna nadsodnija je tudi bila mnenja deželnega odbora, ter predloži vse po dvor. dekr. od 23. junija 1820, št. 1669 zb. prav. post. za razsojanje gledé na pristojnost c. kr. najvišemu sodišču, ktero izreče kakor sledi: Uvaževaje, da pritožba občine I. proti c. kr. gozdnemu erarju zavoljo pregrajenja enega dela omenjenega zemljiščnega kosa ne more biti predmet za tožbo zavoljo motenja posesti, temuč se ima na upravni poti po samoupravnih organih dognati, ker se tukaj praša za prostor, ki ga je občina zmiraj rabila in ki ji je tudi v katastru pripisan, potem za motenje obhoda na očitni cesti, skrb za zdrževanje cest in potov, potem za varnost in olajšanje občenja po teh pa je obstojni del samostalnega opravilstva občine po občinskem redu, je c. kr. najvišja sodnija sporazumno s c. kr. ministerstvom notranjih reči razsodbo c. kr. okrajne sodnije od 6. julija 1869, št. 1041 s poprejšnim obravnavanjem za neveljavno izrekla in zaukazala, da se tožba od 19. aprila 1869, št. 1261 nazaj da občini I.

(Razsodba od 21. decembra 1869, št. 14392.)

Služnost pravice do okna.

Mestna občina A. kakor lastnica tamošnje pivovarne se je protivila stavbi žitnice, katero je B., lastnica sosednje hiše postaviti hotela, ker je sprednik te hiše M. leta 1860 o prezidanji pivovarne in postavljenji nove hladilnice pred političnim stavbinim ogledom izrekel, da bode na strani dvorišča svoje hiše v prvem nadstropji pivovarne v hladilnicah izkrhani dve okni in tam predelano poprejšnje okno za pridobitev pri pivovarenji potrebne svetlobe in prezračenja pod tem pogojem trpel, da so te okna tudi zadostno zavarovane zoper vhanje in metanje iz njih. V pravdi zastran te izzivne tožbe omenjene občine je ena priča to okoljščino popolnoma potrdila in zaslišani izvedenci so tudi izrekli, da bi se z namenjeno stavbo odtegnil pivovarni za varenje potrebni zrak in prevetrenje (prepih).

C. kr. okrajna sodnija v Kromeriži je spoznala po tožnem zahtevu mestne občine A., da ima ta nasproti posestnikom sosednje hiše pravico terjati, da se mestni pivovarni gledé na hladilne in vrelne prostorije ne sme od dvorišča omenjene hiše odtegniti svetloba in zrak in sicer posebno zavoljo tega, ker M. zoper napravo oken leta 1860 ni ugovarjal.

C. kr. dež. nadsodnija v Brnu pa je tožni zahtev odbila, ker tožeča občina, ktera ima dokazati pridobitev te služnosti ali vsaj nje posest stvarnega (rečnega) prava, opira naslov svoje pridobitve vsled §. 480 obč. drž. zak. na pogodbo z M. sklenjeno, po kateri bi ta bil izrekel, da hoče trpeti okna zavoljo pivovarenju potrebne svetlobe in prevetrenja, samo ako so dobro zavarovane. Ako ravno je to okoljščino potrdila ena priča in se je občina ponudila na dopolnitno prisego, se vendar ne more jemati pravna pridobitev služnosti za dokazano, kajti M. je le izrekel, da hoče napravo oken za pridobivanje svetlobe in zraka le trpeti, tega pa tudi občini ni mogel zabraniti, ker je ona posluževala se svoje lastne pravice s tem, da je v svoji steni okna izkrhala. M. pa občini ni dal pravice, prepovedati zaslonbe teh oken sè stavbo na lastni zemlji, kajti tudi njemu in njegovemu dediču in naslednici v posesti hiše št. 195 pride na dobro postavna domneva prostosti lastnine, torej bi omejitev tiste morala izrekoma biti pogojena. Priča pa ni potrdila, da bi se bil M. zavezal, vse opustiti, kar bi nasprotovalo namenu občine.

Ako ravno bi izreka M-ova bila privolitev v služnost pravice do okna v smislu §. 476 odst. 10 in 488 obč. drž. zak., bi vendar občina iz tega le imela osobno pravico, ne pa stvarnega prava zoper toženo, ker na njeni hiši zadevna služnost ni vknjižena; ker pa po §. 425 o. d. z. samo naslov (ime) za pridobitev prava ni zadosten in se sosebnostno stvarno pravo služnosti po §. 481 o. d. z. le z vpisom v javne bukve pridobiti more, torej manjka občini tudi pravna pridobitev.

C. kr. najvišja sodnija je premenila obedve nižji razsodbi in spoznala na dopolnitno, po občini ponujeno prisego zastran navedene izreke, katero je M. pri stavbinem navodu 1860 oddal, ter se ima zadostiti tožnemu zahtevu, ako se prisega opravi, iz sledečih nagibov: Občina opira svojo pravico na pogodbo sklenjeno z M. pri nasnovanem predelanji pivovarne tako, da je na zahtevanje takratnega župana ustmeno izrekel, da hoče on izkrhane okna za pridobitev svetlobe in zraka trpeti pod tem pogojem, da so vedno dobro zavarovane. Od občine pripeljana priča te okoljščine ni samo potrdila, ampak tudi izpovedala, da se je pri tisti priložnosti M-u celó predložil stavbni načrt, iz česar je razvidno, da je ta vse na tanko vedel. Okna napraviti v zidu lastne hiše je že po lastninski pravici občina opravičena bila, torej se tudi M-ovo privoljenje gledé na namen, pridobivati svetlobo in zrak le tako more razumevati, da se on sklada z napravo oken tako, da po njih dobiva hladilnica svetlobo in zrak. V taki privolitvi je več zapopádeno, kakor pripuščenje pravice, katero bi vsak posestnik hiše št. 195 s tem nekoristno storil, ako na svoji zemlji zid ali hišo postavi, kar je višja sodnija v misli imela. Nasproti pa se tudi ne more, kakor je I. stopinja mislila, za zadostno ineti samo okoljščina, da M. ni protestoval zoper napravo dveh oken, tedaj tudi ni vtemeljena pravica, katero mestna občina zahteva za se, torej se je tudi moralo spoznati na dopolnitno prisego, ker je pridobitev služnosti po povedbi tožbe z eno pričo na polovico dokazana bila. (Razsodba od 24. januarja 1870, št. 9468.)

Po poljskih prestopkih poškodovani ima na voljo dano, odškodovanje iskati po civilni ali kazenski poti.

Zavoljo poškodovanja poljskega imetka so poškodovani posestniki izročili dve tožbi pri civilni (državljanski) sodnji ne gledé na policijsko kazensko pot in sicer Anton proti Marku, ker so tega gosi popasle unega silje, potem France proti Stefanu, kateri je brezoblastno in neopravičeno dve vrbi posekal. Zastran pristojnosti (nadležnosti = kompetenz) nastane prepir ter izrečete deželna nadsodnja in namestništvo mnenje, da ima tukaj na podlagi postave o varnosti polja politična oziroma občinska pristojnost nastopiti, torej spoznati; zadevni deželni odbor pa se izreče za pristojnost sodnije, kateremu mnenju tudi najviša sodnja dne 28. julija 1869 in ministerstvo notranjih zadev dne 29. avgusta 1869 pristopita.

Nagibi teh so bili sledeči: Postava za poljsko varnost od 30. januarja 1860, št. 28 drž. zak. je bistveno kazenska postava za ovarovanje vseh poljskih prestopkov. Za izvrševanje te kazenske postave pristojne politične oblasti, sedaj občine, imajo zastran odškodovanja vsled poškodb poljskega imetka po §. 26 postave za poljsko varnost le ob enem s kazensko razsodbo spoznavati in v tem primerljeji ravnati se po §§. 26 do 28 omenjene postave. V tej postavi ni nikjer izrečeno, da bi te politične oblasti tudi takrat o odškodovanji imele razsojati, kadar se ni pričelo kazensko uredsko dejanje. Kazensko uredsko ravnanje pa se zavoljo poljskih prestopkov le takrat ima pričeti, kadar poškodovani to zahteva ali kadar je zaprisežen poljski čuvaj tožbo podal. Ako ni podana bila taka ovadba od poklicanih poljskih čuvajev, je poškodovanemu na voljo dano, — brez škode za njegove privatno-pravne odškodninske zahteve — celó opustiti kazensko-pravno zasledovanje poškodnika in ni nobenega razloga, ako poškodovani ne nastopi kazensko-sodnijske poti, ampak je zadovoljen le s privatnopravnim zahtevom odškodovanja, zakaj v tem primerljeji poškodovanemu ne bi na voljo dano bilo, svojo terjatev po civilni pravdni poti ravno tako iskati, kakor takrat, kadar je po §. 30 omenjene postave že zastaran ali zaleten poljski prestopnik.

Prepuščenje premoženja otrokom med živimi s kupno pogodbo je plačilna pogodba in $3\frac{1}{2}\%$ pristojbini podvržena.

S pogodbo od 25. julija 1861 sta zakonska družeta Kažimir in Bara P. svoje posestva sinu Ignaciju za 205.000 gld. bila prodala. — Ker je na omenjenih posestvih veliko dolgov bilo vknjiženih, se je imela cela kupnina porabiti za naplačanje vknjiženih terjatev.

Vrednost teh posestev je po stoternem iznesku letnih davkov (štibre) iznašala samo 189.794 gld., med tem ko so vsi dolgovi iznašali 306.329 gld. — Z ozirom na razpise finančnega ministerstva od 24. marca 1853, št. 42065 in 17. oktobra 1855, št. 15255 je c. kr. davkarija v Hrzanovu dne 26. septembra 1862, št. 395 odmerila

od 205.000 gld.	$1\frac{1}{2}$ odstotek	. . . . .	3.075 gld.
„ 3.075 „ 15	„ priklade	. . . . .	461 „
	skupej	. . . . .	3.536 gld.

C. kr. finančno okrajno vodstvo v Krakovu pa je bilo drugega mnenja, namreč da v predloženem primerljeji ne gre za odstop posestev s časnimi pridržki, ampak da se ima dogovorjena kupnina od 205.000 gld. v gotovem denarji odrajtati in da tukaj ni namen, to že za življenje starišev opraviti, kar bi se pri drugih okoljščinah še le po njihovi smrti zgodilo. — Torej se je izmeriti imela pristojbina (davščina) vsled §§. 3 in 5 finančno-ministerialnega zaukaza od 17. oktobra 1855, št. 1525

od 205.000 gld.	$3\frac{1}{2}$ odstotka	. . . . .	7.175 gld. — kr.
„ 7.175 „ 25	„ priklade	. . . . .	1.793 „ 75 „
	skupej	. . . . .	8.968 gld. 75 kr.

Ignacij P. se je zoper to izmero pritožil, vendar je c. kr. finančno ministerstvo gledé na $3\frac{1}{2}$ odstotno izmero davščine od tega prenosa premoženja zavrglo, ker je omenjeni dogovor po svoji obliki in po zadržaji (obsegu) čisto plačilno pravno opravilo, oziroma kupna pogodba in kar nič ne govori o naprejni razdelitvi dedščin; nasproti pa je z ozirom na čas sklenjene pogodbe (25. julija 1861) naróčilo pobiranje le 15 odstotne priklade, ne pa 25 odstotne.

(Finančno-ministerialni razpis od 28. februarja 1870, št. 4377.)

Razpisanje služeb.

Pri c. kr. deželni nadsodnji v Gradci, ktera razsojuje pravde v drugi stopinji za Štirska, Kranjska in Koroška, in ktera ima v svojem področji blizo en milijon Nemcev in ravno toliko Slovencev, ste razpisani dve službi svetovalcev. Eden teh menda dobi opravila c. kr. državnega nadpravdnika, ktere posebno zahtevajo zavoljo svoje važnosti popolno znanje slovenskega in nemškega, deloma tudi laškega jezika, ker bi dan današnji za vsakega nečastno bilo, njemu izročene imenitne reči s pomočjo tolmačev opravljati. Težko nam bode kdo ovrigel trdenje, da je med nemškimi, kakor tudi med slovenskimi sodniki izvrstnih, dobrih in slabih pravnikov; pričakuje se torej sè vso pravico in resnobo, da dobita te dve službi dva naj bolj izurjena slovenska sodnika, ker po številu prebivalcev, za ktere je nadsodnja postavljena, zahteva ravnopravnost, da je vsaj enako število nemških in slovenskih svetovalcev pri višji sodnji, ako **vs**i znajo oba deželna jezika, temveč pa v nasprotnem primerljeji, ker vsak slovenski sodnik tudi popolnoma nemški zna. Ni treba nam na široko razkladati potrebnosti tega znanja gledé na civilne in kazenske pravde, kar je jasno kot beli dan, ker sicer pravosodje in občinstvo škodo trpi.

Izpraznjeni ste tudi dve notarski službi v Črnomlji in Idriji in ako se neče podkopati vse zaupanje do oblastnij in ne šala vganjati z ravnopravnostjo slovenskega naroda, ki je postavno izrečena in se po naravnem (prvotnem) pravu sama po sebi razumeva, se bote podelili te službi prošnjikoma, ki sta ustmeno in pismeno popolnoma zmožna slovenskega jezika, kakor to postavni predpisi že več desetletij zahtevajo. Sicer se vtegne zopet zgoditi, da eno ali drugo teh služeb kdo na podlagi lažnjive svedočbe o znanji deželnega jezika dobi, ki se za nekatere leta prosi naprej, ker dotičnega jezika ne zna. Ako se komu to neverjetno dozdeva, zamoremo tudi imena navesti iz poprejšnih dogodkov.

Da bi se s postavljanjem drugih skrbelo za potrebni naraščaj slovenskih pravnikov, ker se jim nek priložnost daje slovenski se naučiti, gotovo ne bode nihče imel za resnoben odgovor na dotično prašanje, ker človek pri nastopu službe že mora imeti vse potrebne zmožnosti za vestno izvrševanje opravil, za kar je tudi plačan, ker ni več v vajah. To postane vsakemu jasno, ako se pomisli, da je znanje deželnega jezika ali potrebno, ali pa nepotrebno. — Ako je potrebno, po tem tak služabnik ne zadostuje opravičilo, za ktere je dostojno plačan, in nekdo mora poleg tega škodo trpeti za voljo nezadostne zmožnosti opravičnika. Praša se tedaj, kdo povrne ljudem to škodo? Kakor skušnja uči, nihče. — Po takem bode treba drugače skrbeti za naraščaj slovenskih pravnikov in ker je to životno prašanje, ki globoko sega v svetost pravosodja in srečo narodov, nam bode gotovo vsak pritrdil, da šale tukaj niso na pravem mestu. — Ako pa ni potrebno znanje deželnega jezika, v katerem se izdaja državni zakonik, se naj to rajši naravnost pove, ker se sicer razlogi iz trte zvijati morajo in nezaupnost se množi v drugi polovici 19. stoletja, ktero zahteva dobro vredjeno pravno državo.

Novi naročniki še dobé vse dosedanje številke »Pravnika«.

Gledé na slovensko zbirko postav v mali obliki še je potrebno nekoliko pozvedeb zastran cene, potem se razglasi cela osnova, da se zvé, ako jo bode mogoče po naročnikih na svetlo spraviti.

Obseg: O delu in njegovi plači. — Slovenski jezik v uradih (konec). — Nekaj o motenji posesti. — Slovensko vseučilišče. — Kdo ima v kmečkih občinah, mestih in trgih pravico voliti v deželni zbor. — Izvršbine dražbe ima vsegdar sodnijski uradnik opravljati. — Razsodbe po §. 1339 obč. drž. zak. — Zaviranje javnega pota se ne more odpraviti s tožbo zavoljo motenja posesti, temuč le po političnih oblastnijah. — Služnost pravice do okna. — Po poljskih prestopkih poškodovani ima na voljo dano iskati odškodovanje po civilni ali kazenski poti. — Prepuščenje premoženja otrokom s kupno pogodbo je plačilna pogodba in 3 1/2 % pristojbini podvrženo. — Razpisanje služeb.

Vredništvo »Pravnika slovenskega« je na starem trgu hiš. štev. 168 (pod trančo) tik Hradeckitovega (šoštarskega) mosta, kjer je tudi vrednikova odyetniška pisarna v 1. nadstropji.

Natisnil J. R. Maljic Ljubljani.

